

İsmail Müştak
MAYAKON

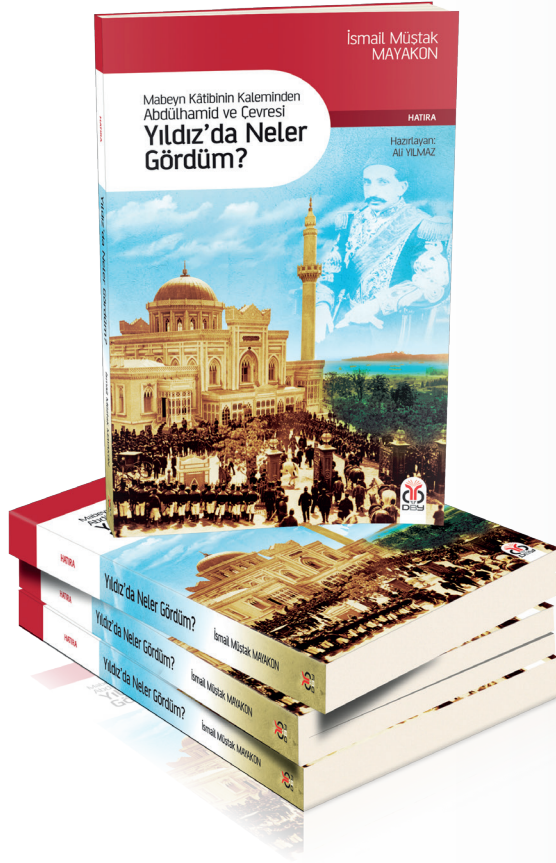
Mabeyn Kâtibinin Kaleminden
Abdülhamid ve Çevresi

Yıldız'da Neler Gördüm?

HATIRA

Hazırlayan:
Ali YILMAZ

Mabeyn Kâtibinin Kaleminden
Abdülhamid ve Çevresi
**Yıldız'da Neler
Gördüm?**

HATIRA

İsmail Müştak Mayakon

Notlandırarak Hazırlayan:
Ali Yılmaz

© DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI, 2010

DBY: 3
Hatıra: 3

ISBN: 978-605-61331-4-5
Sertifika No: 18188

İstanbul, Ağustos 2010

Notlandırarak Hazırlayan:
Ali Yılmaz

Editör:
Ersan Güngör

Yayın Yönetmeni:
İrfan Güngörür

Sayfa Düzeni:
DBY

Kapak Tasarım:
Sercan Arslan

Baskı/Cilt:
Şenyıldız Yay. Matbaacılık Ltd. Şti.
Gümüşsuyu Cad. No: 3, K: 2 Topkapı/İstanbul
Tel: 0212 483 47 92 (Sertifika No: 11964)

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI
Ticarethane Sokak Tevfikkuşoğlu İşhanı No: 11/36
Sultanahmet - Fatih / İstanbul / Türkiye
Tel. - Faks: +90 212 526 98 06
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

İçindekiler

Sunuş.....	7
Enis Tahsin Til'in Kaleminden İsmail Müştak Mayakon.....	15
Önsöz.....	23

Birinci Bölüm

Yıldız'da Neler Gördüm?

Başlangıç	27
Mektepten Saraya	33
Vazifeye Başlarken	43
Bayram Alayı.....	51
Hayat ve Saltanat.....	57
Sultan Hamid'in Dindarlığı	85
Alaylı Hükümdar.....	91
Sultan Hamid ve Reşad Efendi	99
Sultan Hamid ve Hanedan	105
Beşiktaş – Yıldız Yolu.....	111
Eski Bir Hatıra.....	117

İkinci Bölüm
Yıldız Hatıraları

Bu Hatıraları Niçin Yazdım?.....	127
Hasanpaşa Karakolu'nun Hatırlattıkları.....	129
Yıldız Ayinleri.....	135
Muhafızlar: İkinci Fırka.....	143
Muhafızlar: Tüfekçiler.....	151
Günlük Mesai.....	159
Hafiyeliğe Genel Bakış.....	167
Jurnalcılığın İki Büyük Hedefi.....	175
Jurnalcılığın Hedefi Veliâht Reşad Efendi.....	183
Hafiyelik: Hükümet Dairelerinde.....	189
Hafiyelik: Yıldız'ın İçinde.....	199
Hafiyelik: Ecnebilerde.....	207
Dizin.....	219

Sunuş

Hatıralar kişilerin aynı zamanda milletlerin hafızalarıdır. Abdülhak Hamid Tarhan “*Hayat zaten bir hatıratan ibarettir.*” der. Tanpınar da hatıra için “*Galiba bütün sanatların anası*” diyerek onun önemini ortaya koyar.

Hatıralar –sübjektif de olsa- bilinmeyenleri bilinir kıldığından önemlidir. Hatıralara yönelik ilginin bir hayli arttığı günümüzde yeteri kadar ilgi çekmemiş bir hatırat olan; fakat bizim önem atfettiğimiz 1901 yılında Dâhiliye Nezareti Mektubî Kalemî'ne, 1902'de Yıldız Sarayı 3. Kâtipliği'ne, 1908'de de Meclisi Âyan Umumî Kâtipliği'ne atanarak devlet hizmetinde bulunmuş olan İsmail Müştak Mayakon'un *Yıldız'da Neler Gördüm*¹, adlı eseri hayatta iken tamamlanamamıştır. İsmail Müştak Mayakon'un vefatından sonra:

Fikir hayatının en verimli ve en olgun çağında kaybettiğim İsmail Müştak'ın gazete veya mecmualar sahifelerinde inti-

¹ İsmail Müştak Mayakon, “*Yıldızda Neler Gördüm*” kitabı ilk defa İstanbul'da 1940 yılında Semih Lütfi Kitabevi tarafından yayınlanmıştır.

Eserde anlamı bilinmeyen ya da açıklanma ihtiyacı duyulan kelime, kavram, yer ve şahıs adları gerek dipnotlarla, gerekse köşeli parantezler içindeki açıklamalar ile izah edilmiştir. Metinde ikilemeler arasına virgül konulması ya da virgüllerle, bağlaçlarla uzun cümleler kurulması gibi anlamı ve anlatımı güçleştiren bazı hatalar düzeltilmiştir. Bazı paragraflar anlam zorluğundan dolayı sadeleştirilmiştir. Kitabın ilk baskısında yer almayan başlıklar tarafımızdan konmuştur.

Kitabın kültür hayatımıza faydası en büyük temennidir.

Ali Yılmaz
Üsküdar / 15 Temmuz 2010

Enis Tahsin Til'in Kaleminden İsmail Müştak Mayakon²

**Mabeyn kâtipliğinden gazeteciliğe geçen bir
muharrir hayatı -Müştak kimdir?-
Akıcı üslupla güzel yazılar - "Rahat batırdı" –
İstiklâl Mahkemesi'nden milletvekilliğine**

Meşrutiyet'in ilanından sonra çıkmaya başlayan *Tanin*'de ara sıra Müştak imzalı makaleler görülüyordu. Akıcı bir üslupla yazılmış güzel yazılar. Bu yazıların muharriri kimdi? O zamanlar pek az duyulmuş olan Müştak ismi müstear bir ad mıydı? Okuyuculardan birçoğu bunu merakla birbirlerine soruyordu. Müştak imzasının Tefik Fikret'in olduğunu iddia edenler vardı.

Çok geçmeden iş anlaşıldı. Müştak, Tefik Fikret değil, bir zamanlar Mabeyn kâtipliğinde bulunmuş olan Küçük İsmail Hakkı Bey'di. O zamanlar İsmail Hakkılar çok olduğundan

² Enis Tahsin Til, *Gazeteler ve Gazeteciler*, Haz: İbrahim Şahin, Bilge Yay., Ank., 2004, s. 93-97.

Şeyh Sait İsyanı'nda alakamız olmak töhmetiyle İstiklâl Mahkemesi'ne gönderiliyoruz. Mahkemeye hesap vereceğiz. Fakat inkılâp taraftarı insanlar sıfatıyla böyle bir itham altında kalmak bizi çok müteessir etti. Bilmem acaba bir hata mı işledik, diye düşündürdü. Bu vaziyet karşısında gazetecilikle alakamızı kesmeye kati surette karar verdik. Bu kararı size hürmetle bildirerek hürmetler dileriz.

Telgraf çok hürmetkarane bir lisanla yazılmıştı. Müştak diğer arkadaşlarına da telgrafi imza ettirdi.

İstiklâl Mahkemesi kendilerini tabii eldeki vesikalara göre muhakeme etti ve neticede mahkûmiyetlerini mucip olacak delil göremeyerek beraatlarına karar verdi. Fakat Müştak ve arkadaşları daha evvel Atatürk nazarında beraat etmek istemişler ve çekilen telgrafla buna muvaffak olmuşlardı.

Milletvekilliği

İsmail Müştak, İstiklâl Mahkemesi'nden döndükten sonra ticaretle uğraştı. Sonra Halk Partisi'ne girdi ve Siirt milletvekili seçildi. Çok zeki ve çalışkan olduğu için Atatürk'ün teveccühünü kazandı. "Huzuru mutata zevat" arasına girdi. Bütün seyahatlerinde Atatürk'e refakat ediyordu.

Dil meseleleriyle meşgul olarak dil inkılâbına dair yazılar yazmaya başladı. "Deniz Bank doğru değildir, Deniz Bankası demek lazımdır" bir muharrir Deniz Bank'ın doğru olduğunu iddia ederek sert bir lisanla verdiği cevap meşhurdur.

İsmail Müştak 1938'de rahatsızlığını tedavi ettirmek için gittiği Paris'te vefat etti.

Soyadı kanunu çıktıktan sonra Mayakon adını alan İsmail Müştak'ın Birinci Dünya Harbi'nin sonunda Sabah'taki baş-

muharrirliğinden, Viyana Opereti hakkındaki bir yazısının kopardığı fırtınadan diğer bir yazıda bahsedeceğiz.

Miloviçi Yerin Dibine Batıran Bir Yazı- Harp zenginlerini müdafaa eden bir makalenin sebep olduğu dedikodular

1915 senesinde Diran Kelekyan Efendi ayrıldıktan sonra Sabah gazetesi başmuharrirsiz kalmıştı. Semih Rıfat Bey bir müddet bu vazifeyi yaptı. Sonra: "Ben bu işe uzun müddet devam edemem bir başmuharrir bulun" dedi. Hariciye Nezareti'nin eski Umuru Siyasiye Müdürü Salih Bey'e müracaat edildi. Bir zamanlar gazetelerde mütercimlik, muharrirlik yapmıştı; mesleğin yabancısı değildi. Başmuharrirliği kabul etti, işe başladı.

Salih Bey hoşsohbet, çok zeki ve zarif bir zattı. Çok okumuş, kültürlü idi. İyi makaleler yazıyordu. Fakat bir sene kadar zaman geçince o da itiraz etti.

— Anadolu hattı boyunda oturuyorum. Sıcak havalarda serin ağaç gölgesini bırakarak matbaaya kadar gelmek yoruyor. Kışın ise ılık odadan çıkmak istemiyorum. Gerçi makaleyi bir adamla göndermek kabil. Fakat bir başmuharrir her gün matbaaya uğramalı, muharrirlerle temas etmeli, vaziyeti yakından görmeli. Ben artık bunu yapamayacağım, dedi.

Salih Bey'den sonra Ahmet Emin başmuharrir oldu. Tanin'in harp muharriri sıfatıyla harp cephelerini gezmiş, gönderdiği mektuplar alaka uyandırmıştı. Sabah'a gelince planlı bir çalışma ile işe başladık. Sabah'ın satışı mütemadiyen arttı.

Bu vaziyet karşısında bir gün kendi hesabımıza bir gazete çıkarmayı düşündük. Ahmet Emin, Mehmet Asım'ın da bu

Avusturya sefaretinin Schroker adında bir matbuat atası vardı. Yazıyı tercüme ettirip Miloviç'e takdim etmiş, Miloviç okuyunca yerinden sıçramış. Herkesin o kadar hürmet ettiği bir sanatkârı bu kadar ağır surette tenkit eden muharrir kimdi? Bunu anlamak, muharririni görmek istiyordu. Schroker vasıtasıyla kendisini, bir akşam yemeğe davet etti. Görüştüler ve ahbab oldular. İsmail Müştak harp zenginlerinin birlikte yemek yiyebilmek için avuç dolusu para sarf ettikleri meşhur artiste, cebinden beş para çıkmadan güzel bir akşam geçirmiş!...

Politikada Başmuharrirlik

Müştak Bey'in *Sabah* başmuharrirliği esnasında kayda şayan bir hadise harp zenginlerini müdafaa eder yolda bir başmakale yazmasıdır. Bu makale o zaman birçok dedikodulara sebep olmuş, Ahmet Emin'in *Vakit*'te bir musahabesini davet etmişti.

Müştak Bey mütarekeye kadar *Sabah* başmuharrirliğinde kaldı. Mütarekeden sonra Ayan'daki vazifesiyle meşgul oldu. Ayan lağvedilince tekrar gazeteciliğe dönerek iptida *Tanin*'de çalıştı, sonra *İstiklâl*'i çıkardı. Bir müddet de politika gazetesinde başmuharrirlik yaptı. Mebus seçilince gazetecilikten kati surette ayrıldı.

Önsöz

Fikir hayatının en verimli ve en olgun çağında kaybettiğim İsmail Müştak'ın gazete veya mecmualar sahifelerinde intişar etmiş veyahut da müsvedde halinde kalarak tab'ına fırsat bulunamamış olan yazılarını toplamaya karar verdim. Memleketin tahrir [yazı] hayatında senelerce yer tutan bu değerli eserlerin dağılıp bir kenarda perişan kalmasına gönlüm razı olmadı.

Bu suretle Müştak'ın aziz ruhuna karşı sevgi ve bağlılık vazifemi yapmakla beraber memleketimin tarih ve edebiyatına da hizmet etmiş olacağına kaniim.

Tarihimizin son devirlerinin ön saflarında yaşamış, insanları ve hadiseleri bütün hususiyetleriyle yakından görmüş ve tahlil etmiş, ateşli bir zekâ ve kuvvetli bir kalemin mahsulü olan bu metrukatı mevzuları itibariyle kısımlara ayırarak bir kitap silsilesi halinde çıkarmayı muvafık buldum. Bu seriye Müştak'ın faziletli ve çalışkan resmi hayatının başlangıcına ait olan (*Yıldız'da Neler Gördüm?*) adlı eseriyle başlıyorum.

Tarihimiz de meş'um olduğu kadar ehemmiyetli bir yer tutan Yıldız saltanatının bu canlı ve renkli hatıraları talihin garip ve acı bir cilvesiyle maalesef bir türlü ikmal olunamamıştır.

1911'de Mahmut Şevket Paşa'nın bir müdahalesiyle intişarı durdurulan bu yazılar, 1937'de tekrar yazılmaya başlamış fakat bu defa da Müştak'ın ulu halaskarımız [kurtarıcı] Atatürk'ün şerefli huzurunda mütemadi bir tarzda çalışmak mecburiyetinde kalması üzerine şahsi ve hususi iştiğalat imkânı maddi kalmamış ve tabii olarak yarıda kalmıştı.

Nihayet aziz Müştak'ın hiç beklenilmeyen insafsız hastalığı ve onu takip eden acıklı ölümü bu saray hatıralarının katiben natamam kalmasına sebep olmuştur.

İşte ben şimdi 1911'de *Tanin*'de çıkan makalelerle 1937 müsveddelerini bir araya getirerek bir kitap halinde muhterem karilere takdim ediyorum.

Ömrümün kalan kısmını, yukarıda bahsettiğim kitap silsilesini tanzim ve neşretmeye hasredeceğim. Belki birçok kusurlarım olacaktır, bunların aczime ve hüsnü niyetime bağışlanacağından eminim.

Sadiye Mayakon

Yıldız'da
Neler
Gördüm?

bile korkuyordu. Sırası geldikçe hanedan azasından, bunların oynadıkları rollerden, içtimai ve hususi vaziyetlerden bahsedecektim. Şurası muhakkak ki Sultan Reşad bu tefrikayı hoş bir nazarla görmüyor, sarayın hoşnutsuzluğunu anlatan haberler bana kadar geliyordu.

Ben o tarihlerde Ayan Meclisi'nin umumi kâtibi idim. Bir gün Harbiye Nâzırı Mahmut Şevket Paşa'nın yaverinden telefon aldım: *"Paşa hazretleri yarım saate kadar sizi görmeye gelecekler..."*

O devrin en nüfuzlu simalarından sayılan Mahmut Şevket Paşa, parlamentoya bile nadir uğrayan insanlardandı. Bir âyan umumi kâtibini ziyaret etmesi o günlerin siyasetine göre akla sığar bir şey değildi. Birçok düşündüm, fakat ziyaretin nasıl bir sebebe dayanmış olabileceğini bir türlü bulamadım. Mahmut Şevket Paşa, tayin olunan saatte âyan umumi kâtipliği odasına geldi. Teklifsiz bir tavırla, gülerak elimi sıktı. İlk önce yazılarımı pek beğendiğinden bahsederek, bir hayli övgüde bulundu. Ben bu iltifata teşekkür etmekle beraber Mahmut Şevket Paşa gibi bir adamın sırf beni methetmek için tâ Harbiye Nezareti'nden kalkıp Fındıklı'ya geleceğine hiç ihtimal vermiyordum. Nitekim öyle oldu: Paşa medh ve sitayiş faslını kısa keserek asıl mevzua girdi:

Yıldız Hatıraları'nı dikkatle ve zevkle okuyorum. Çok canlı yazıyorsunuz. Ancak zatı şahane[padişah] bu yazılardan müteessir olmuşlar, üzüntülerini bana bizzat ifade buyurdular. Kendileri gibi melekhaslet bir hükümdarın rencide olmalarını hiç kimse arzu etmez. Tefrikaya nihayet vermenizi sizden ricaya geldim. Lütfedersiniz değil mi?

Başlangıç

Meşrutiyet'in ilanından üç yıl sonra, *"Tanin"*de *"Yıldız Hatıraları"* unvanıyla tarihi bir tefrikaya başlamıştım. Daha ilk günden kuvvetli bir alakayla karşılanan bu tefrika bilhassa Saray çevresinde çok dikkati celbetmişti. Filhakika yazı dizisine başlarken; *"Bugün milletın tasarrufuna geçen ve yarın günahkâr siması ve çamurlu elleriyle tarihin huzuruna çıkacak olan maziye gelecek nesillerin gözü önüne koymakta, millete dün kendisini idare edenlerin karakterlerini ve yaşamış olduğu muhitin hal ve şanını öğretmekte fayda gördüğümü"* ileri sürerek Yıldız Sarayı'nda beş buçuk sene resmi bir vazife işgal etmiş olmanın verdiği salahiyetle Yıldız hayatını, Yıldız facialarını gördüğüm ve işittiğim, okuduğum ve öğrendiğim gibi yaza-çağımı ilan etmiştim.

Ve hakikaten öyle oldu. Yazı dizisi ilerledikçe Sarayın telaşı artıyordu. Osmanlı tahtında oturan Sultan Reşad, kendisinin otuz üç yıl fasılasız ve merhametsiz bir nezaret altında, tıpkı bir kalebent gibi yaşatan Abdülhamid'in hatırasından

Mahmut Şevket Paşa'nın bu nazikâne ricasındaki manasını anlamak güç bir şey değildi. En nihayet âyan riyasetine merbut bir memur olduğum için beni o vasıta ile de susturabilirdi. Velihtlığı zamanında her türlü hürriyetten mahrum yaşamış bir adamın hürriyet sayesinde ve hürriyet yolu ile padişahlığa çıkar çıkmaz –velev mülâyim şekilde de olsa- fikir ve kalem hürriyeti aleyhine vaziyet alması bende müthiş bir hayal kırıklığı uyandırdı. Derhal kararımı verdim: yazı dizisini durduracaktım. Mahmut Şevket Paşa bundan çok memnun kaldı ve geldiği gibi güler yüzlü ve övgü dolu sözlerle çıktı gitti.

“Yıldız Hatıraları” senelerce, kalbimde ve hayalimde öksüz bir çocuk mahzunluğuyla yaşadı durdu. Abdülhamid devrinin tarihini yazacak tarihçiler için ufak, fakat kıymetli bir vesika hazırlamak zevkinden bu suretle mahrum kaldım.

Yıllar geçtikçe hafızam ve hatıralarım tozlanıyordu. Vakit vakit içimde bir hasret, o öksüz çocuk için bir elem duyuyor, bazen vazifesini tanımamış bir adam gibi kendi kendime çıkışıyordum.

Nihayet, bundan dört sene evvel, bir yaz günü, bahçemin kocaman bir ağacı altında, bilmem nasıl oldu maziye doğru bir seyahat yaparken yolum Yıldız semtine uğramıştı. Derhal o öksüz yazı gözümün önünde canlandı. Birden karar verdim: Hatıralarıma devam edecektim. Bu yazılar o kararın mahsulüdür. O günle bugün arasında üslup farkından ve isim tebeddülünden başka hiçbir ayrılık yoktur. Esasen “Yıldız Hatıraları” unvanını fazla iddialı buluyorum. Yazılarımı lâıyk oldukları mütevazı çerçeve dışına taşımamak için bunlara “Yıldızda Neler Gördüm?” unvanını verdim.

Ve yazmaya başladım.

Bu yazılar ne Abdülhamid devrinin bir siyasi tarihidir ne de Yıldız'da yaşamış bir diplomatın siyasi hatıratı... Bunlar olsa olsa yirmi beş yıl evvele ait müşahedelerimin izleri üstünde bugün yapılmış bir kalem gezintisidir. İddiasız ve sade bir gezinti... Esasen bundan fazlasına da hakkım yoktu. Çünkü ben Yıldız denen ucu bucağı bulunmaz âlemde bir seyirciden başka bir şey değildim. Benim orada mütevazı bir pencere vardı. O zaman o pencereden seyrettiklerimi bugün yazıyorum. Dün gören bir seyirci, bugün kaybeden bir kâtip. İşte bütün rolüm!

Başlamadan evvel söyleyeyim ki, bu yazılar ne bir kimseye cevap ve mukabeledir, ne de çıbanbaşı koparmak maksadıyla yazılmış bir tahrik ve müdahaledir. Maksadım belirli bir tarihin belirli bir cephesini aydınlatmaktır. Buna muvafak olursam kendimde vazifesini yapmış bir adamın hazzını duyacağım.

Vazife diyorum; çünkü Abdülhamid devrini yaşamış, hele Yıldız Sarayı'nda bir mevki ve sanat sahibi olmuş bir mütefekkir için o devrin tarihine hizmet etmek, o Sarayın içyüzünü zapt edip yazmak bir vazifedir. Bunlar vazifelerini yapmadıkları için Abdülhamid devri ve Yıldız Sarayı masal ve roman mevzularını geçememiştir. Hâlbuki o, başlı başına bir tarihtir. Bu tarihin yaprakları boş kalmasından yahut yanlış yazılarla dolmasından o mütefekkirler derece derece mesuldürler.

Yazılarımda belli başlı iki kaynağım var: Gördüklerim, işittiklerim... Abdülhamid devrini yaşamış olanlar bilirler ki, o zaman Osmanlı hükümeti demek Yıldız Sarayı demektir. Bu Saray kulislerinde olup biten şeyleri görmek, bu Sarayda bin bir delikten çıkan sesleri işitmek, Sultan Hamid'in saltanatını yazmak isteyen bir adam için oldukça zengin iki vasıttır.

Filhakika Yıldız Sarayı durmadan çalışan bir sinema perdesi, geceli gündüzlü devam eden bir tiyatro sahnesi idi. Perdeye akseden manzaralar o kadar aşikâr idi ki, görmemek mümkün değildi. Sahnenin oyuncularını o kadar yüksek konuşuyorlardı ki, işitmek için sağır olmak lazımdı. O vakit benim gözlerim kuvvetliydi. Kulaklarım da sağır değildi. O zaman görüp işitmek tabii bir hadise idi, şimdi de düşünüp yazmak tarihi bir vazife olmuştur.

Eksik görmüş, noksan işitmiş olabilirim. Fakat ne gördümse, ne işittimse, görüp işittiklerim bende ne intiba bıraktı ise, hepsini sadakatle yazacağım. Şunun veya bunun sitemin-den, muahezesinden çekinmeyeceğim.

Yazılarımda şahıslara tesadüf edilse bile, şahısların yeri olmayacaktır. Kararım budur ve sonuna kadar bu çerçevede içinde işleyeceğim.

İsmail Müştak

Mektepten Saraya

Mülkiye mektebinden çıkar çıkmaz içişleri bakanlığı kaleminde altmış kuruş maaşla kâtipliğe tayin olunmuştum. Aynı sene içinde, mektebin ödül dağıtım töreninde hazır bulunan Dâhiliye Nâzırı Memduh Paşa, şahadetname alan sınıf arkadaşlarım namına o gün söylediğim bir nutku pek beğenerek maaşımı yüz yirmi kuruşa çıkartmıştı. Vazifemden memnundum. Âmirlerim de benden hoşnut idiler.

1903 senesine tesadüf eden bir ramazan ayının yirmi altıncı günü... Görevimde masamın başında oturuyordum. Vakit öğle sonudur. Odanın havasında ramazan günlerine mahsus bir ağırlık var. Kapı önünde uyuklayan ihtiyar odacıdan dört köşe sakalıyla bir Âsuri papazını andıran kalem müdürüne kadar herkes az çok tiryaki...

Bir aralık omzuma bir el dokundu. Döndüm, ihtiyar odacı, bir baş işaretleriyle, beni dışarıya çağırıyordu. Çıktım ve sofada Mülkiye Mektebi Müdürü Recai Efendi'nin odacısı Nuri Ağa ile karşılaştım. Nuri Ağa kulağıma eğilerek:

— Müdür Bey şimdi sizi ve Esad Efendi'yi mektepte bekliyor, dedi, birden midem bulandı. Recai Efendi'den gelen bu davet hayra alamet değildi. Gerçi mekteple alâkam kesileli altı ay olmuştu. Fakat Recai Efendi “Allah rızasına aykırı harekette bulunanları” altı yıl sonra da yakalayıp Abdülhamid'in siyasetgâhına götüren bir adamdı. Mülkiye mektebinde onun tek vazifesi talebenin fikir ve vicdanına sokulmaktı. İkide bir “Bize boynuzlu koyun lazım değil”, derdi. Recai Efendi'ye göre boynuzsuz koyun demek, mektebe gözü kapalı girip yine gözü kapalı çıkan talebe demektir. Serbest düşünen, muhalefet ve tenkit yapan, Avrupa'dakilerle münasebet veya yakınlığı olan her talebe boynuzlu koyun sayılırdı. Böyle boynuzları kırmak hususunda onun şeytanca bir mahareti ve bunu yapmak için de Sarayla sıkı fıkı bir münasebeti vardı. Kendinden evvel müdürlükte bulunan Abdurrahman Şeref Efendi'nin ayağını bu mahareti sayesinde kaydırıldığı rivayet olunurdu. Recai Efendi'ye kalsa, seri halinde mal çıkaran fabrikalar gibi, o da mülkiye mektebinden bir tipte, bir düşüncede yahut aynı düşüncesizlikte kendisine bağlı yetiştirecekti.

Arkadaşım Esad'ı; Kapalıfırın civarında oturduğu bir bekâr odasında aramaya giderken kafamın içinden hep bunlar geçiyordu. Kendi kendime: “Acaba bugünlerde bir ters halt mı ettim?” diyordum.

Esad'ı odasında buldum Recai Efendi'den gelen davet haberini söyledim. O da benim gibi şaşaladı. Uzak yakın her nerede olursa olsun bir vilâyet maiyet memurluğu yakalayıp gitmeyi düşünen Esad, yol ortasında arabasının tekerleği kırılan bir adam gibi, melül melül yüzüme bakıyordu. Mektepte sınıf arkadaşım, sonraları Âyan Meclisi'nde mesai yoldaşım olan Esad, zekâ ve kabiliyetin vefa ve necabetin

Dizin

- 31 Martçılar 82
31 Mart İhtilali (İsyanı, Vakası) 75, 81, 82
- A**
Abdurrahim Efendi 107
Abdurrahman Şeref Efendi 34
Abdülğani Ağa, Kızlarağası 96
Abdülmecid Efendi 109
Ahmet Emin 16, 19, 20, 22
Ahmet Rıza Bey 75
Akaretler 109,112
Âkil Muhtar Bey 66
Alatini Köşkü 83
Ali Ekrem Bey 46
Ali Suavi Vakası 100, 112, 130
Ali Şamil Paşa 64, 65
Anadolu 19, 130, 147, 148, 180, 186, 195, 196
Antuvan Efendi 45
Arap 37, 38, 39, 53, 69, 70, 78, 148, 154
Arnavut 37, 38, 49, 68, 70, 78, 135, 148
Arnavutluk 87, 106, 148, 159, 194
- Atatürk 4, 17, 18, 24
Atıf Bey 74
Atina 119
Avrupa 34, 44, 60, 66, 70, 71, 72, 76, 92, 95, 107, 108, 140, 169, 183, 184, 195, 196, 209, 210, 212, 213, 214, 215, 216
Ayan Meclisi 11, 17, 28
Ayasofya 82
Ayazpaşa 121
Ayestefanos 82, 172
Aziziye Karakolu 136, 150
- B**
Balkan Harbi 59
Balmumcu Çiftliği 101
Barbaros 112, 130
Beşiktaş 36, 50, 52, 68, 100, 103, 104, 111, 116, 130, 134, 135, 136, 157, 185
Beşiktaş Muhafızlığı 68, 100
Beylerbeyi Sarayı 59, 63, 66, 84
Birinci Dünya Harbi 18
Boğaziçi 135, 145
Brüksel 70

Burhaneddin Efendi 51, 105,
107

C

Cemaleddin Efendi 72
Cenova 70
Cülus-ı Hümayun 63

Ç

Çamlıca 109
Çatalca 81
Çerkez 78, 108, 154
Çırağan 100, 101, 130, 157, 183,
184
Çit Köşkü 83, 137

D

Damat Kemaleddin Paşa 106
Direklerarası 50
Dolmabahçe Sarayı 52, 64, 70,
83, 111, 153, 156, 177, 184, 185,
187

E

Ebülhüda Efendi 95, 113
Edirne 74, 193, 194
Elazığ 17
Emanuel Karasu 83
Ermeni 71, 195, 196
Esad Efendi 34, 35, 36, 37, 38, 39,
40, 43, 45, 49, 83
Evkaf Nâzırlığı 87

F

Faik Bey 49
Fethi Paşa 61

Fındıklı 11, 28
Frenk 87, 215
Fuat Paşa 54, 55, 64, 75

G

Galata 36, 136, 145, 207, 216
Galata Köprüsü 145
Gazi Osman Paşa 105
Göztepe İstasyonu 64

H

Hadımköyü 81
Hakkı Şinasi Paşa 106
Halep 4, 16, 45
Halk Partisi 18
Hamidiye Camisi 37, 71, 114
Harbiye Nezareti 11, 28, 168
Hareket Ordusu 81, 82, 102
Hariciye Nezareti 19, 211
Hasan Paşa, Beşiktaş Muhafızı 68,
100, 101, 111, 112, 113, 129, 130,
131, 132, 206
Hasanpaşa Karakolu 35, 36, 111,
129, 130
Hasan Rıza Paşa 78
Hırka-i Saadet Alayı 88, 90, 157
Hilafet 88, 90
Hürriyet ve İtilaf Fırkası 96
Hüseyn Hilmi Paşa, Rumeli Umumi
Müfettişi 74

I

Ihlamur 111, 129

İ

İkinci Fırka 78, 143, 144, 145, 146,
147, 148, 150, 153, 155, 157, 161,
165, 166

İsmail Mahir Efendi 78
İsmet Bey, Essvapçıbaşı 97
İstanbul 2, 4, 7, 17, 21, 37, 45, 46,
59, 60, 64, 67, 68, 70, 71, 72, 73,
74, 75, 76, 79, 80, 81, 82, 83, 101,
102, 106, 107, 112, 113, 131, 135,
136, 140, 144, 148, 149, 150, 151,
155, 156, 157, 165, 166, 173, 178,
185, 186, 190, 193, 194, 195, 196,
197, 209, 210, 212, 213, 216

İstanbul Evkaf Müdüriyeti 107

İstiklâl 17, 22

İstiklâl Mahkemesi 15, 17, 18

İtalyalı Romei Paşa 114

İttihatçılar 73, 74, 83

İttihat ve Terakki Cemiyeti 70, 71,
73, 74, 77, 78, 80, 82

İzzet Paşa (Arap İzzet) 35, 36,
38, 39, 40, 44, 86, 95, 141, 161,
163, 213

J

Jön Türk 60, 71, 215
Jön Türk Gazetesi 60
jurnal 47, 60, 69, 87, 98, 103, 108,
109, 120, 146, 149, 165, 171, 172,
176, 181, 186, 190, 196, 201, 203,
204, 206, 213

K

Kabasakal Mehmet Paşa 68
Kadir Alayı 39
Kâğthane 145
Kanuni Esasi 73, 74, 75, 78
Karadeniz 67, 68, 69, 159
Kemalzade Sait Bey 75

Ketenciler Hamamı 111, 112,
129

Kızkulesi 69

Kuyumcu Kostranda Biraderler
103

Kürt 64

L

Laz 67
Lûtfullah Bey 75

M

Maçka Silahhanesi 150
Mahmut Şevket Paşa 8, 10, 11,
12, 24, 28, 29
Malta Köşkü 95
Manastır 74
Manyasizade Refik Bey 78
Marmara 135, 139
Marsilya 67, 68
Mazhar Paşa 112, 131
Mecidi Nişanı 45
Mehmet Ali Bey, Suriye Devlet
Başkanı 38
Mehmet Asım 19
Mekke 39
Memduh Paşa, Dâhiliye Nâzırı
33
Mesajeri Maritim Kumpanyası
67
Meşihat Dairesi 104, 187
Meşrutiyet 10, 15, 17, 27, 48, 49, 73,
75, 76, 77, 81, 194, 197, 202
Midilli 62, 77
Musevi 83
Mustafa Hayri Hoca 96

N

Naime Sultan 105, 106
Nazım Bey, Selanik Merkez Kur-
mandan Muavini 74
Nişan Efendi 96
Nuri Ağa, Mülkiye Mektebi Mü-
dürü Recai Efendi'nin Oda-
cısı 33, 35
Nuri Bey, Hariciye Kâtibi 96

O

Ortaköy 69, 111, 129
Osmanlı 10, 11, 12, 27, 30, 47,
52, 53, 56, 57, 59, 62, 63, 68, 91,
94, 100, 105, 117, 150, 162, 168,
175, 209, 217

P

Paris 4, 18, 35, 44, 70, 108, 215
Profesör Bergman 89, 94

R

Ragıp Paşa, Mabeyn Kâtibi 88
Recai Efendi, Mülkiye Mektebi Mü-
dürü 33, 34, 35, 36, 37, 48
Resne 74
Reşit Bey 46, 48
Rıdvan Paşa, Şehremini 46, 64
Rıfat Hüsameddin Paşa, Dok-
tor 106
Rıza Paşa, Serasker 51, 78, 87
Rumeli 73, 74, 102, 122, 180,
194, 202

S

Sabah 18, 19, 20, 22, 135

Sadeddin Paşa, Müşir 107

Safer Efendi 96
Sahip Molla, Şurayı Devlet üyesi
88
Salih Bey, Umuru Siyasiye Mü-
dürü 19
Samsun Limanı 67
Selanik 59, 74, 77, 78, 79, 80, 81,
83, 202
Serencebey Yokuşu 111, 112, 129
Serez 74
Serveti Fünun 46
Sırrı Bey, Rüşumat Müdür-i Umu-
misi 96
Siirt 4, 18
Sultan Aziz 71, 83, 92, 93, 95, 169,
176, 177, 179, 184, 209
Sultan V. Murad 59, 63, 71, 101,
109, 183
Sultan Reşad 11, 27, 28, 183
Sultanzade Sabahaddin 75

Ş

Şale Köşkü 111, 129
Şam 39, 64, 148
Şemsi Paşa 73, 74
Şeyh Sait İsyanı 17, 18
Şeyh Zafir Efendi Tekkesi 113,
131
Şurayı Devlet 88, 191

T

Tahir Paşa, Van Valisi 36
Tahsin Paşa, Başkâtip 44, 45, 46,
52, 53, 59, 61, 62, 65, 66, 77, 86,
87, 98, 118, 121

Talimhane Meydanı 113
Tanin 8, 10, 12, 15, 16, 17, 19, 22,
24, 27, 77, 125, 127
Taşkılla 44, 82, 150
Taşkılla Divan-ı Harbi 44
Tatar Osman Paşa 74
Tatar Şakir Paşa 46, 47, 68, 114
Terzi Vidoviç 103
Tıbbiye Mektebi 66
Tophane Müşirliği 68
Topkapı Camisi 88
Topkapı Sarayı 70, 88
Toptani Esad Paşa 83
Trablusgarp 41, 65, 113, 131
Turhan Paşa 87
Tüfekçi bölümü 152
Tüfengi bölümü 152
Türk 4, 60, 69, 70, 154

V

Vahdeddin Efendi 83
Vakit 20, 22
Veladeti Hümayun 63

Y

Yahya Sezai Bey 46, 47
Yeni Mahalle 111
Yusuf İzzeddin Efendi 77, 83,
108

Z

Zeki Paşa, Tophane Müşiri 52,
68, 69
Zekiye Sultan 105
Zeytinburnu 69
Zülüflü İsmail Paşa 68, 186

Mabeyn Kâtibinin Kaleminden Abdülhamid ve Çevresi Yıldız'da Neler Gördüm?

Altı yüzyıl boyunca Doğu ile Batı dünyası arasında bir köprü işlevi görmüş olan Osmanlı Devleti tarihini ele aldığımızda, saltanatlık makamını en uzun süre elinde bulunduran padişahlardan biri olan Sultan Abdülhamid, bazılarının göre "Son Sultan" bazılarının göre ise "Kızıl Sultan" olarak değerlendirilmiştir.

1901 yılında Dâhiliye Nezareti Mektubî Kalemî'ne, 1902'de Yıldız Sarayı 3. Kâtipliği'ne, 1908'de de Meclisi Âyan Umumî Kâtipliği'ne atanarak devlet hizmetinde bulunmuş olan İsmail Müştak Mayakon'un "Yıldız'da Neler Gördüm?" adlı eseri, Sultan Abdülhamid ve dönemine şahitlik eden bir kişinin anıları olması açısından önemlidir.

İstifadenize sunmaya çalıştığımız bu eser; ezber bozacak, Abdülhamid ile ilgili birçok itham ve yanlış tashih edecek veya kafalardaki soru işaretlerini artıracak nitelikte, yaşananları kendi penceresinden nakleden bir hatıradır.

